

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Tiende Udvidede Afdeling)

20. december 2023*

»Konkurrence – karteller – sektoren for rentederivater i euro – afgørelse, hvorved der fastslås en overtrædelse af artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 – manipulation af Euribor-interbankreferencerenterne – udveksling af fortrolige oplysninger – konkurrencebegrænsende formål – samlet og vedvarende overtrædelse – »hybrid« procedure fordelt over tid – uskyldsformodning – upartiskhed – bøder – grundbeløb – afsætningens værdi – artikel 23, stk. 2 og 3, i forordning (EF) nr. 1/2003 – begrundelsespligt – ændringsafgørelse, der supplerer begrundelsen – ligebehandling – fuld prøvelsesret«

I sag T-113/17,

Crédit agricole SA, Montrouge (Frankrig),

Crédit agricole Corporate and Investment Bank, Montrouge,

ved advokaterne J.-P. Tran Thiet, M. Powell og J. Jourdan,

sagsøgere,

mod

Europa-Kommissionen ved M. Farley og T. Baumé, som befuldmægtigede, bistået af advokat N. Coutrelis,

sagsøgt,

har

RETTEN (Tiende Udvidede Afdeling),

sammensat under rådslagningen af afdelingsformanden, S. Papasavvas, og dommerne A. Kornezov, E. Buttigieg (refererende dommer), K. Kowalik-Bańczyk og G. Hesse,

justitssekretær: fuldmægtig L. Ramette,

på grundlag af den skriftlige forhandling, navnlig:

- afgørelserne af 8. juni 2019 og 30. marts 2021 om at udsætte sagen i henhold til artikel 69, litra d), i Rettens procesreglement

* Processprog: fransk.

– sagsøgernes anmodning om tilpasning indleveret til Rettens Justitskontor den 8. september 2021 og Kommissionens bemærkninger til denne anmodning indleveret til Rettens Justitskontor den 19. november 2021,

efter retsmødet den 17. marts 2022,

henset til dom af 12. januar 2023, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (C-883/19 P, EU:C:2023:11), og parternes bemærkninger hertil,

afsagt følgende

Dom¹

- 1 Ved deres søgsmål i henhold til artikel 263 TEUF har sagsøgerne, Crédit agricole SA og Crédit agricole Corporate and Investment Bank (herefter »CACIB«) (herefter under et »Crédit agricole«) nedlagt påstand dels om delvis annullation af Kommissionens afgørelse C(2016) 8530 final af 7. december 2016 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39914 – Rentederivater i euro (EIRD)) (herefter »den anfægtede afgørelse«), dels, subsidiært, om nedsættelse af den bøde, som sagsøgerne blev pålagt i denne afgørelse. Endvidere har de nedlagt påstand om annullation af Kommissionens afgørelse C(2021) 4610 final af 28. juni 2021 om ændring af den anfægtede afgørelse (herefter »ændringsafgørelsen«), eller, i mangel heraf, at det ved dom fastslås, at sidstnævnte afgørelse ikke kunne afhjælpe den mangelfulde begrundelse for den anfægtede afgørelse.

I. Tvistens baggrund

[udelades]

C. Faktiske omstændigheder indtruffet efter anlæggelsen af nærværende søgsmål

- 21 Ved dom af 24. september 2019, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (T-105/17, EU:T:2019:675), annullerede Retten den anfægtede afgørelses artikel 2, litra b), hvorved Kommissionen pålagde HSBC en bøde, med den begrundelse, at den ikke havde givet en tilstrækkelig begrundelse for, hvorfor den ensartede reduktionsfaktor, som var blevet anvendt på de omhandlede bankers kontante indtjening ved beregningen af de bøder, som de blev pålagt (herefter »reduktionsfaktoren«), var blevet fastsat til 98,849% og ikke på et eventuelt højere niveau, og frifandt derudover Kommissionen.
- 22 Ved skrivelse af 24. februar 2021 meddelte Kommissionen sagsøgerne og JP Morgan, at den agtede at ændre den anfægtede afgørelse, henset til dom af 24. september 2019, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (T-105/17, EU:T:2019:675). Ved samme skrivelse og ved skrivelse af 16. april 2021 gav Kommissionen alle adressaterne for den anfægtede afgørelse supplerende oplysninger og forklaringer om grundene til, at den havde fastsat reduktionsfaktoren til 98,849%. Sagsøgerne fremsatte deres bemærkninger hertil den 7. maj 2021.

¹ – Der gengives kun de præmisser i nærværende dom, som Retten finder det relevant at offentliggøre.

- 23 Den 28. juni 2021 vedtog Kommissionen ændringsafgørelsen. Den fandt, at det, eftersom reduktionsfaktoren i den anfægtede afgørelse var den samme for alle afgørelsens adressater, var sandsynligt, at Retten ville anse ræsonnementet i dom af 24. september 2019, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (T-105/17, EU:T:2019:675), vedrørende den utilstrækkelige begrundelse for fastsættelsen af reduktionsfaktoren for at kunne overføres på de bøder, som var blevet pålagt sagsøgerne og afgørelsens anden adressat, og at der derfor af hensyn til princippet om god forvaltningsskik burde ske en berigtigelse af de fejl, som Retten havde påvist i denne dom, og foretages en ændring af den anfægtede afgørelse for så vidt angår sagsøgerne og afgørelsens anden adressat, ved at begrundelsen for fastsættelsen af reduktionsfaktoren blev suppleret.
- 24 Ved dom af 12. januar 2023, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (C-883/19 P, EU:C:2023:11), ophævede Domstolen for det første dom af 24. september 2019, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (T-105/17, EU:T:2019:675), for så vidt som Kommissionen heri blev frifundet for den principale påstand om annullation af den anfægtede afgørelses artikel 1 og den subsidiære påstand om annullation af afgørelsens artikel 1, litra b). Idet Domstolen for det andet traf afgørelse om HSBC's søgsmål i sag T-105/17, for så vidt som der heri var nedlagt påstand om annullation af den anfægtede afgørelses artikel 1 og subsidiært af dennes artikel 1, litra b), frifandt den Kommissionen i dette søgsmål.

II. Parternes påstande

- 25 Sagsøgerne har nedlagt følgende påstande:
- Principalt annulleres den anfægtede afgørelses artikel 1, litra a), og artikel 2, litra a).
 - Subsidiært nedsættes under udøvelsen af Rettens fulde prøvelsesret den bøde, som sagsøgerne blev pålagt i den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a), væsentligt.
 - Endvidere annulleres høringskonsulentens afgørelser af 2. oktober 2014, af 4. og 27. marts og 29. juli 2015 samt af 16. september 2016 og som en følge heraf den anfægtede afgørelses artikel 1, litra a), og artikel 2, litra a).
 - Ændringsafgørelsen annulleres, eller subsidiært fastslås det, at den ikke kunne afhjælpe den mangelfulde begrundelse for den anfægtede afgørelse, og den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a), som ændret, annulleres.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

[udelades]

III. Retlige bemærkninger

[udelades]

A. Påstanden om annullation af den anfægtede afgørelses artikel 1, litra a), og af afgørelsens artikel 2, litra a), for så vidt som denne påstand støttes på, at retten til forsvar blev tilsidesat som følge af afslaget på aktindsigt

[udelades]

1. Forløbet af den administrative procedure, der førte til vedtagelsen af den anfægtede afgørelse (det første og det andet anbringende og det niende anbringendes tredje led i stævningen)

[udelades]

b) Det første anbringende i stævningen om tilsidesættelse af retten til adgang til domstolsprøvelse, princippet om god forvaltningsskik, retten til forsvar og kontradiktionsprincippet

[udelades]

2) Afvisningen af at besvare de spørgsmål, som sagsøgerne stillede under høringen

- 52 Inden for rammerne af det første anbringendes andet klagepunkt har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen tilsidesatte deres ret til forsvar og kontradiktionsprincippet ved at afvise at besvare visse spørgsmål, som sagsøgerne stillede den under høringen.

[udelades]

- 57 Endelig skal det ligeledes bemærkes, at den af høringskonsulenten foretagne høring, som udgør en del af garantierne for retten til at blive hørt i forbindelse med den administrative procedure, som Kommissionen iværksætter i henhold til artikel 101 TEUF, har til formål at give bl.a. adressaterne for klagepunktsmeddelelsen mulighed for at fremføre deres synspunkter vedrørende Kommissionens foreløbige konstateringer, således som det i det væsentlige fremgår af artikel 12 i forordning nr. 773/2004 og artikel 10, stk. 4, i afgørelse nr. 2011/695/EU vedtaget af formanden for Europa-Kommissionen den 13. oktober 2011 om høringskonsulentens funktion og kompetenceområde under behandlingen af visse konkurrencesager (EUT 2011, L 275, s. 29). Ganske vist kan høringskonsulenten ifølge artikel 14, stk. 7, i forordning nr. 773/2004 og artikel 12, stk. 3, i afgørelse nr. 2011/695 give navnlig de parter, til hvem der er rettet en klagepunktsmeddelelse, tilladelse til at stille spørgsmål under høringen. Der er dog tale om en mulighed, eftersom hovedformålet med høringen er at give navnlig adressaterne for klagepunktsmeddelelsen lejlighed til at uddybe deres argumentation, således som høringskonsulenten i det foreliggende tilfælde anførte under høringen af Crédit agricole.

- 58 I øvrigt bemærkes, at de omhandlede spørgsmål, som sagsøgerne rettede til Kommissionen, drejede sig om de påståede modsigelser i beregningsmetoden for den påtænkte sanktion, således som de har anført.

- 59 Hvad dette angår er det med rette, at Kommissionen har henvist til, at den ikke i henhold til kontradiktionsprincippet og retten til forsvar er forpligtet til at fremkomme med præciseringer under den administrative procedure vedrørende den måde, hvorpå den ved fastsættelsen af bødernes størrelse agter at anvende kriterierne om overtrædelsens grovhed og varighed.

- 60 Det følger heraf, at selv om adressaten for klagepunktsmeddelelsen, navnlig under høringen, kan fremføre alle de argumenter, som adressaten finder relevante, med henblik på at henlede Kommissionens opmærksomhed på, at der foreligger visse modsigelser i de øvrige parter svar på begæringerne om oplysninger, som kan påvirke den afgørelse, som Kommissionen skal træffe vedrørende adressaten, eller foreslå Kommissionen at fortsætte sin undersøgelse for at sikre, at ligebehandlingsprincippet overholdes i forhold til denne, indebærer garantien for overholdelse af retten til forsvar ikke, at Kommissionen skal besvare sådanne argumenter eller forespørgsler fra parterne under høringen.

[udelades]

d) Tilsidesættelse af retten til forsvar som følge af afslaget på aktindsigt (det fjerde led i det andet anbringende og det niende anbringendes tredje led i stævningen)

[udelades]

2) Begæringen om aktindsigt i dokumenterne vedrørende afsætningens værdi

- 171 Det bemærkes, at høringskonsulenten, efter at Crédit agricole havde begæret aktindsigt i de oplysninger om afsætningens værdi, som de øvrige parter havde fremlagt for Kommissionen, og i oplysningerne om de metoder, som disse havde anvendt med henblik på fremlæggelsen af dem, ved sin afgørelse af 2. oktober 2014 indførte en ordning med blandet adgang, hvorved han gav sagsøgerne direkte aktindsigt i visse oplysninger og deres eksterne rådgivere mulighed for at konsultere de fortrolige udgaver af de pågældende dokumenter i henhold til datarumsproceduren (»data room«) (101. betragtning til den anfægtede afgørelse). Efter at Kommissionen havde vedtaget berigtigelsesafgørelsen vedrørende Société générale, blev der etableret endnu et datarum, hvori der var taget hensyn til de korrigerede finansielle oplysninger, som Kommissionen havde fremlagt (106. betragtning til den anfægtede afgørelse). Endvidere gav høringskonsulenten i sine afgørelser af 4. marts 2015 og ved sin foranstaltning af 25. marts 2015, således som den fremgår af afgørelsen af 27. marts 2015, sagsøgerne en mere omfattende direkte aktindsigt i visse oplysninger, som var omfattet af deres begæring.
- 172 Inden for rammerne af det andet anbringendes fjerde led og det niende anbringendes tredje led har sagsøgerne hævdet, at Kommissionen tilsidesatte deres ret til forsvar ved gennem datarumsproceduren at pålægge dem restriktive regler for aktindsigt i de pågældende dokumenter og ved at nægte at give direkte aktindsigt i alle de omhandlede oplysninger, der ikke længere kunne anses for følsomme.
- 173 Indledningsvis må det klagepunkt forkastes, hvorved sagsøgerne har anfægtet datarumsproceduren for aktindsigt.
- 174 Det bemærkes hvad dette angår, at Kommissionen i henhold til princippet om beskyttelse af forretningshemmeligheder, som er et almindeligt EU-retligt princip, og som bl.a. er konkretiseret i artikel 339 TEUF, er forpligtet til ikke at afsløre fortrolige oplysninger fra en privat aktør for dennes konkurrenter (jf. i denne retning dom af 15.7.2021, Kommissionen mod Landesbank Baden-Württemberg og SRB, C-584/20 P og C-621/20 P, EU:C:2021:601, præmis 109 og den deri nævnte retspraksis). For så vidt angår retten til indsigt i de forberedende sagsakter på konkurrenceområdet fremgår det af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 773/2004, at den ikke omfatter forretningshemmeligheder og andre fortrolige oplysninger. Under visse

omstændigheder skal nødvendigheden af at sikre parternes ret til forsvar imidlertid afvejes mod Kommissionens forpligtelse til at beskytte fortrolige oplysninger i sagsakterne vedrørende en undersøgelse på konkurrenceområdet, som hidrører fra de øvrige parter, således som det i det væsentlige fremgår af artikel 27, stk. 2, tredje punktum, i forordning nr. 1/2003 og af artikel 15, stk. 3, i forordning nr. 773/2004 (jf. ligeledes herom punkt 24 i Kommissionens meddelelse om regler for indsigt i Kommissionens sagsakter).

- 175 Det følger heraf, at datarumsproceduren under omstændigheder som i den foreliggende sag udgjorde et passende redskab til at forene de legitime interesser, som Kommissionen var forpligtet til at beskytte, nemlig på den ene side de fortrolighedshensyn, som de banker, der havde afgivet oplysninger, som sagsøgerne havde anmodet om aktindsigt i, kunne påberåbe sig, og på den anden side sagsøgernes ret til forsvar, således som høringskonsulenten i det væsentlige anførte i sine afgørelser af 2. oktober 2014 og af 16. september 2016.
- 176 Sagsøgerne har imidlertid bestridt, at de pågældende oplysninger stadig skulle være omfattet af fortroligheden, henset til deres alder og begrænsede karakter, som ikke gør det muligt at identificere eventuelle fortrolige oplysninger, såsom kundernes identitet. De finder derfor, at disse oplysninger kunne have været fremlagt direkte for Crédit agricole, hvilket i modsætning til den indsigt, som alene blev givet de eksterne rådgivere i datarummet, ville have sikret en effektiv udøvelse af retten til forsvar.
- 177 Hvad dette angår fremgår det for det første af den retspraksis, som sagsøgerne har støttet sig på i denne forbindelse, at oplysninger, som har været hemmelige eller fortrolige, men som er mindst fem år gamle, med tiden principielt kan opfattes som historiske og derfor skal anses for at have mistet deres hemmelige eller fortrolige karakter, medmindre den part, der har påberåbt sig denne karakter, undtagelsesvis påviser, at disse oplysninger stadig udgør væsentlige faktorer i dennes eller i den berørte tredjeparts handelsmæssige stilling, på trods af oplysningernes alder (dom af 14.3.2017, Evonik Degussa mod Kommissionen, C-162/15 P, EU:C:2017:205, præmis 64).
- 178 I sin afgørelse af 16. september 2016 tog høringskonsulenten hensyn til et lignende argument, som Crédit agricole havde fremført under den administrative procedure. Han fandt i det væsentlige, at de pågældende oplysninger på grund af deres art ikke havde mistet deres fortrolige karakter på trods af deres alder. Ifølge høringskonsulenten var disse oplysningers kompleksitet, specificitet og omfang nemlig af en sådan karakter, at de ikke kunne sidestilles med rene omsætningstal for de omhandlede banker. Henset til, at de pågældende oplysninger havde denne karakter, kunne høringskonsulenten med rette lægge til grund, at den tid, som var forløbet, ikke i sig selv i tilstrækkelig grad kunne mindske risikoen for, at det ville skade disse bankers legitime interesser i alvorlig grad, at oplysningerne blev fremlagt direkte for Crédit agricoles sagkyndige.
- 179 Endvidere skal det, i lighed med hvad Kommissionen har anført, bemærkes, at for så vidt angår fastsættelsen af bødernes størrelse er de berørte virksomheders ret til forsvar over for Kommissionen sikret ved, at de pågældende virksomheder kan fremsætte deres bemærkninger til varigheden, grovheden og den konkurrencebegrænsende virkning af de påtalte forhold, men kræver derimod ikke, at denne mulighed omfatter den måde, hvorpå Kommissionen agter at anvende de ufravigelige kriterier vedrørende overtrædelsens grovhed og varighed ved denne fastsættelse (jf. dom af 28.6.2005, Dansk Rørindustri m.fl. mod Kommissionen, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P og C-213/02 P, EU:C:2005:408, præmis 428 og 439 og den deri nævnte retspraksis). Denne omstændighed skal tages i betragtning ved afvejningen af de øvrige parter interesser i fortroligheden af visse oplysninger, som de har fremlagt med henblik på fastsættelsen af størrelsen af den bøde, som vedrører dem, såsom i det foreliggende tilfælde

oplysninger, der gør det muligt at beregne afsætningens værdi, mod de øvrige parter ret til forsvar, således som høringskonsulenten i det væsentlige anførte i sine afgørelser af 4. marts 2015 og 16. september 2016.

- 180 Sagsøgerne har ikke fremført noget argument med henblik på at godtgøre, at den faktiske udøvelse af deres ret til forsvar i det foreliggende tilfælde skulle gå forud for de legitime fortrolighedshensyn, som de øvrige banker kunne påberåbe sig vedrørende de omhandlede oplysninger. De har således ikke godtgjort, at høringskonsulentens konklusioner i hans afgørelser af 2. oktober 2014, af 4. og 27. marts 2015 og af 16. september 2016, hvortil der henvises i præmis 171, 178 og 179 ovenfor, var fejlagtige.

[udelades]

2. Tilstedeværelsen af en ulovlig adfærd, som kan tilregnes sagsøgerne (det tredje, det fjerde og det ottende anbringende i stævningen)

[udelades]

b) Det tredje anbringende i stævningen vedrørende Crédit agricoles deltagelse i den med Euribor-manipulationerne forbundne adfærd

[udelades]

2) Bestridelsen af Crédit agricoles deltagelse i manipulationen af Euribor-renten

[udelades]

- 213 Hvad dette angår skal det bemærkes, at det fremgår af de udvekslinger mellem børsmæglerne, hvortil der henvises i den anfægtede afgørelse, og således som de sammenfattes i præmis 203-210 ovenfor, at Kommissionen rådede over oplysninger, der gjorde det muligt at lægge til grund, at Crédit agricoles børsmæglere havde deltaget i udvekslingerne vedrørende manipulation af Euribor-renten.
- 214 Således tog, for det første, Crédit agricoles børsmægler under drøftelsen den 1. marts 2007 initiativ til at anmode Barclays mægler om en indberetning fra dennes bank til Euribor-panelet, der stemte overens med hans interesse (»Jeg har interesse i, at den stiger«), hvilket Barclays mægler gik med til (»OK, det vil jeg sige til dem«).
- 215 For det andet anmodede Barclays mægler under drøftelserne den 16. oktober, den 13. november og den 5. december 2006 samt den 16. og 19. marts 2007 Crédit agricoles mægler om at anmode sin banks likviditetsafdeling om en indberetning, der gik i en bestemt retning, hvilket sidstnævnte gik med til eller endog meddelte at have gjort, idet han oplyste det niveau for indberetningen, som likviditetsafdelingen havde foreslået eller sigtet mod (jf. udvekslingerne af 16.10.2006, kl. 7.33 (»Jeg siger, at de skal prøve 3.36«) og kl. 7.46 (»De vil indberette 3.36«), af 13.11.2006 (»OK, alt i orden, det skal jeg nok«, og derpå »Jeg bad dem om at indberette 37«), af 16.3.2007, kl. 14.06 (»Jeg sagde til hende, at vi var interesseret i et lavere niveau. Hun sagde: »OK, det er noteret«), og af 19.3.2007, kl. 14.24 (»Ja, det sagde jeg til dem; de ville have indberettet 91; [...] de svarede: »Godt, hm, vi vil se, hvad vi kan gøre«)).

- 216 For det tredje fremgår det utvetydigt af udvekslingen af 16. november 2006, at Barclays og Crédit agricoles børsrådgivere meddelte hinanden deres præferencer med hensyn til niveauet for »fixing« af Euribor-3M for denne dag og deres dermed forbundne handelspositioner. Denne kommunikation skete i den hensigt at kontrollere, om deres interesser var sammenfaldende, med henblik på i givet fald at fortsætte deres drøftelser med det formål at påvirke deres respektive bankers Euribor-indberetninger i overensstemmelse med disse interesser. Dette bekræftes af, at Barclays rådgiver udtrykte sin beklagelse over, at hans og Crédit agricoles interesser for så vidt angår fixingniveauet ikke stemte overens. Ikke desto mindre anførte han over for Crédit agricoles rådgiver, at han ville »kontrollere det«, efter at have spurgt ham, hvilket Euribor-renteniveau der passede ham.
- 217 For det fjerde underrettede Barclays børsrådgiver under telefonsamtalen den 14. februar 2007 Crédit agricoles rådgiver om de væsentligste elementer i den påtænkte manipulation den 19. marts 2007. Endvidere fremgår det af udvekslingen af 16. marts 2007, at Crédit agricoles rådgiver var villig til at drage fordel af denne manipulation, idet han bekræftede, at hans interesse vedrørende fixing'en af Euribor-3M for denne dag var sammenfaldende med Barclays rådgivers interesse heri (»Vi har alle interesse i, at den er lav«, »vi har også en tungtvejende interesse heri«), og ligeledes bekræftede over for rådgiveren under udvekslingen den 19. marts 2007, at han også havde tjent en vis sum penge takket være denne fastsættelse (»Jeg har tjent 156 000 EUR ved dette«).
- 218 For det femte takkede børsrådgiverne efter indberetningstidspunkterne hinanden for deres gensidige involvering i den omhandlede praksis og lykønskede hinanden med deres planers succes (jf. bl.a. udvekslingen af 19.3.2007) og fulgte således det forventede resultat eller de forventede virkninger af deres samordnede indsats.
- 219 Sagsøgernes argumenter kan ikke rejse tvivl om, at Crédit agricoles børsrådgivere deltog i den adfærd, som havde til formål at manipulere Euribor-renten.
- 220 For det første har sagsøgerne gjort gældende, at det ikke er godtgjort, at Crédit agricoles rådgiver faktisk kontaktede sin likviditetsafdeling for at efterkomme det løfte, han havde givet sin samtalepartner, og at han kunne have løjet over for denne, da han meddelte, at han havde gjort det. Det er ikke godtgjort, at Crédit agricole deltog i den adfærd, som havde til formål at manipulere referencerenterne, da der ikke er bevis for, at bankens likviditetsafdeling faktisk var impliceret i denne adfærd.
- 221 Hvad dette angår bemærkes indledningsvis, således som Kommissionen i det væsentlige har gjort gældende, at den konkurrencebegrænsende adfærd, som Crédit agricole er lagt til last, ikke består i manipulation af Euribor som sådan, men i udveksling af oplysninger mellem børsrådgivere, som afspejler, at de havde til hensigt at påvirke deres bankers indberetninger til Euribor-panelet i overensstemmelse med deres egne interesser. Således som det fremgår af 113. betragtning, litra a)-f), 358. betragtning, litra a)-f), og 392. betragtning, litra a)-f), til den anfægtede afgørelse, som sammenfattes i præmis 15 ovenfor, vedrørte disse udvekslinger nemlig præferencerne med hensyn til et niveau for Euribor-renten og var undertiden ledsaget af oplysninger om de handelspositioner, som banken rådede over, muligheden for at tilpasse disse positioner og indberetningerne til Euribor, et løfte fra den involverede børsrådgiver om at kontakte en Euribor-indberetningsansvarlig i sin bank med henblik på at anmode denne om en indberetning, som gik i en bestemt retning, eller som var på et bestemt niveau, og et referat af sidstnævntes svar.

- 222 Udvekslingerne mellem børsmæglerne viser klart, at der blev kommunikeret rentepreferencer, der dermed forbundne handelspositioner og et tilbud fra Crédit agricoles mæglere, eller disses hensigt, om at påvirke deres banks indberetning.
- 223 I denne henseende fremgår det af fast retspraksis, at en virksomheds deltagelse i et konkurrencebegrænsende møde skaber en formodning for, at denne deltagelse er ulovlig, hvilket virksomheden skal afkræfte ved at føre bevis for en offentlig afstandtagen, som skal opfattes som en sådan af de andre karteldeltagere (jf. i denne retning dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 81 og 82 og den deri nævnte retspraksis, og af 3.5.2012, Comap mod Kommissionen, C-290/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2012:271, præmis 74-76 og den deri nævnte retspraksis). Begrundelsen for dette retsprincip er, at virksomheden, som har deltaget i det nævnte møde uden offentligt at tage afstand fra det, der blev drøftet, har givet de andre deltagere det indtryk, at den tilsluttede sig mødets resultat og ville rette sig efter det (jf. i denne retning dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 82, og af 25.1.2007, Sumitomo Metal Industries og Nippon Steel mod Kommissionen, C-403/04 P og C-405/04 P, EU:C:2007:52, præmis 48).
- 224 I det foreliggende tilfælde fremgår det af de udvekslinger, som Kommissionen lagde til grund, således som de sammenfattes i præmis 214 og 218 ovenfor, at Crédit agricoles mægler ved en bestemt lejlighed fremsatte en anmodning om en indberetning til Euribor-panelet i overensstemmelse med hans interesse med henblik på manipulation af denne rente, og at mægleren ved andre lejligheder, uden på nogen måde offentligt at tage afstand fra anmodningerne fra Barclays mægler, gav denne mægler anledning til at tro, at hans bank ville indberette eller faktisk havde foretaget en indberetning til Euribor-panelet i overensstemmelse med det, som var blevet aftalt, og bestyrkede ham i den opfattelse, at han havde talt med de indberetningsansvarlige, idet han endog refererede det eksakte indhold af de pågældende samtaler over for ham.
- 225 Mere specifikt udgør det ikke et bevis for en klar afstandtagen fra den adfærd, som Barclays mægler havde forklaret ham planen for, at Crédit agricoles mægler under samtalen den 14. februar 2007 udviste skepsis med hensyn til, at manipulationsplanen af 19. marts 2007 ville lykkes.
- 226 125., 135. og 634. betragtning til den anfægtede afgørelse, som sagsøgerne har støttet sig på, kan ikke rejse tvivl om det foranstående. I de nævnte betragtninger lagde Kommissionen nemlig i det væsentlige til grund, at arrangementerne mellem børsmæglerne var blevet suppleret og gennemført ved hjælp af kontakter mellem dem og de indberetningsansvarlige i deres bankers likviditetsafdelinger og »fra tid til anden« gennem en af afdelingerne faktisk foretaget indberetning af meddelte, samordnede eller aftalte Euribor-satser. Det er således med rette, at Kommissionen har gjort gældende, at sagsøgernes argumenter om, at Crédit agricoles likviditetsafdeling ikke var impliceret i den praksis, som havde til formål at påvirke Euribor-renten, højst kan godtgøre, at bankens likviditetsafdeling ikke gennemførte den konkurrencebegrænsende adfærd, snarere end at mæglerne ikke deltog i den (jf. i denne retning dom af 24.10.1991, Atochem mod Kommissionen, T-3/89, EU:T:1991:58, præmis 100).
- 227 Det samme gælder argumentet om, at de priser, som Crédit agricole faktisk indberettede på de relevante datoer, var i overensstemmelse med selskabets øvrige indberetninger og med markedet, og at de endog var i strid med kartellets interesse. Henset til rækkevidden af den anfægtede

afgørelse og den adfærd, som Crédit agricole blev foreholdt, og som vedrører »arrangementer« mellem børsmæglerne med henblik på at påvirke referencerenterne i overensstemmelse med deres interesser, men ikke en faktisk manipulation af de nævnte renter, hvori likviditetsafdelingerne var impliceret, er disse argumenter irrelevante med henblik på at bestride, at Crédit agricole havde deltaget i den adfærd, som Kommissionen foreholdt banken.

- 228 Det bemærkes i denne forbindelse, at flere beviser, som Kommissionen har lagt til grund, under alle omstændigheder godtgør, at Crédit agricoles børsmæglerne forsøgte at påvirke niveauet af indberetningerne fra deres banks likviditetsafdeling eller i det mindste pralede med at have gjort det. Under udvekslingerne den 16. oktober, den 13. november og den 5. december 2006 samt den 16. og 19. marts 2007 meddelte Crédit agricoles mægler således Barclays mægler det svar, han havde modtaget efter at have rettet anmodning til sin likviditetsafdeling (jf. præmis 215 ovenfor). Endvidere fremgår det af korrespondancen af 27. oktober (191. betragtning til den anfægtede afgørelse) og 5. december 2006 (224. betragtning til den anfægtede afgørelse) samt af 19. marts 2007 (319. betragtning til den anfægtede afgørelse), at børsmæglerne var af den opfattelse, at deres samordnede handlinger med henblik på at manipulere fixing'en var lykkedes, og at de lykønskede hinanden dermed. Disse udvekslinger, betragtet på baggrund af udvekslingen af 16. marts 2007 mellem Crédit agricoles mægler og bankens indberetningsansvarlige (305. betragtning til den anfægtede afgørelse), som viser, at børsmæglerne havde kontakter med likviditetskontoret, hvorunder de drøftede niveauet for fremtidige fixings og de interesser, mæglerne kunne have med hensyn til et bestemt renteniveau, viser, at Crédit agricoles børsmæglerne gennemførte, hvad der var blevet drøftet med Barclays mægler angående det ønskede niveau for Euribor-renten ved at etablere kontakter til deres banks indberetningsansvarlige og således førte de hemmelige udvekslinger ud i livet.
- 229 For det andet må det af sagsøgernes fremførte argument ligeledes forkastes, hvorved de med støtte i en sagkyndig rapport, hvis troværdighed Kommissionen har anfægtet, har gjort gældende, at Crédit agricoles børsmæglerne, henset til deres handelspositioner, ikke havde nogen konkret interesse i at deltage i de omhandlede manipulationer, navnlig manipulationen af 19. marts 2007. Sagsøgerne har i det væsentlige hævdet, at det »ikke gav [nogen] mening« at deltage i den praksis, som havde til formål at påvirke referencerenterne, hvis børsmæglerne ikke rådede over oplysninger tidsnok til at kunne drage fordel af dem, og de ikke havde akkumuleret »enorme handelspositioner«.
- 230 Imidlertid er det, da der er tale om et konkurrencebegrænsende formål, hvilket ifølge den anfægtede afgørelse er tilfældet, når det drejer sig om udvekslinger vedrørende manipulation af referencerenter, og uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt de oplysninger, sagsøgerne har støttet sig på, er troværdige, ikke nødvendigt at undersøge, om en virksomhed havde en kommerciel interesse i at deltage i udvekslingerne, når det er godtgjort, at virksomheden deltog i adfærd, som kunne begrænse konkurrencen (jf. i denne retning dom af 25.1.2007, Sumitomo Metal Industries og Nippon Steel mod Kommissionen, C-403/04 P og C-405/04 P, EU:C:2007:52, præmis 44-46 og den deri nævnte retspraksis).
- 231 Hvis de forudsættes godtgjort, kan de omstændigheder, hvortil sagsøgerne har henvist, højst vise, at Crédit agricoles børsmægler ikke drog væsentlig fordel af den plan, hvori han deltog, eftersom han, navnlig den 19. marts 2007, ikke rådede over en betydelig handelsposition, og at udvekslingerne mellem børsmæglerne således ikke havde nogen konkurrencebegrænsende virkninger på markedet. Dette spørgsmål er imidlertid irrelevant, når der er tale om adfærd med et konkurrencebegrænsende formål (jf. i denne retning dom af 8.7.1999, Kommissionen mod Anic Participazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, præmis 123 og 124). Et sådant argument kunne i givet

fald være relevant, hvis sagsøgerne havde godtgjort, at Kommissionen begik en fejl ved at fastslå, at den omhandlede adfærd havde et konkurrencebegrænsende formål, hvilket skal prøves inden for rammerne af det fjerde anbringende.

- 232 For så vidt som sagsøgerne ved at fremføre det nævnte argument har ønsket at fremlægge et modbevis for at afkræfte formodningen om, at Crédit agricoles mægler ved at deltage i samordningen med Barclays mægler og ved at være aktiv på markedet, nødvendigvis tog hensyn til de oplysninger, som var blevet udvekslet med konkurrenten, da han fastlagde sin adfærd herpå, i det foreliggende tilfælde sin handelsstrategi, på grundlag af den efterfølgende manipulation (jf. i denne retning dom af 8.7.1999, Kommissionen mod Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, præmis 121, og af 8.7.1999, Hüls mod Kommissionen, C-199/92 P, EU:C:1999:358, præmis 162), bemærkes, at den omstændighed i sig selv, at mægleren ikke rådede over en betydelig handelsposition på tidspunktet for en påtænkt manipulation, eller at hans bank indtog en modsat holdning i kartellets forstand, ikke udgør et tilstrækkeligt sådant modbevis, eftersom disse omstændigheder ikke i sig selv udelukker en formodning om, at samordningen gjorde det muligt for mægleren at fjerne den med hans markedsadfærd forbundne usikkerhed, således at den normale konkurrence derved kunne hindres, begrænses eller fordrejes (jf. i denne retning og analogt dom af 5.12.2013, Solvay Solexis mod Kommissionen, C-449/11 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2013:802, præmis 39).
- 233 For det tredje er det forhold, at en virksomhed ikke har deltaget i alle de elementer, der udgør et kartel, eller at den har spillet en mindre rolle i de aspekter, som den har deltaget i, ikke relevant med hensyn til at fastslå, at den er skyldig i en overtrædelse. Der er først grund til at tage hensyn til disse elementer i forbindelse med vurderingen af overtrædelsens grovhed og i givet fald fastsættelsen af bøden. Disse elementer, som vedrører den konkurrencebegrænsende adfærds hyppighed og intensitet, skal kun tages i betragtning ved vurderingen af overtrædelsens grovhed eller eventuelle formildende omstændigheder og i givet fald ved udmålingen af bøden (jf. i denne retning dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis, og af 26.9.2018, Infineon Technologies mod Kommissionen, C-99/17 P, EU:C:2018:773, præmis 197 og 199 og den deri nævnte retspraksis). De argumenter, som sagsøgerne har fremført med henblik på at godtgøre, at Crédit agricole ud fra et kvalitativt og kvantitativt synspunkt kun spillede en mindre rolle i de omhandlede manipulationer, henset til den omstændighed, at de blev udtænkt, planlagt og gennemført af en børsægler i bank A og en mægler i bank D, må derfor forkastes som irrelevante i forbindelse med undersøgelsen af bankens deltagelse i den omhandlede adfærd.
- 234 For det fjerde kan den omstændighed, hvis den forudsættes godtgjort, at Crédit agricole er en mindre aktør på markedet for eurorentederivater, ikke rejse tvivl om, at banken deltog i den omhandlede adfærd, eftersom den er aktiv på det nævnte marked. Således som Kommissionen i det væsentlige har gjort gældende, gjorde udvekslingen af fortrolige oplysninger vedrørende de påtænkte manipulationer af referencerenterne det nemlig muligt for deltagerne i udvekslingen, uafhængigt af deres banks markedsposition, at tilpasse deres handelsstrategi ved specifikt at sammensætte deres porteføljer med henblik på at drage fordel af deres kendskab til de efterfølgende manipulationer og at maksimere deres fortjeneste eller minimere deres tab.
- 235 Henset til det ovenstående og med forbehold for prøvelsen af det fjerde anbringende (jf. præmis 230 og 231 nedenfor) må det tredje anbringende forkastes som ugrundet.

[udelades]

3. Kommissionens kvalifikation af overtrædelsen som samlet og vedvarende (det femte, det sjette og det syvende anbringende i stævningen)

[udelades]

b) Det sjette anbringende i stævningen, hvorved Crédit agricole har bestridt, at der forelå en »samlet plan«, og at banken havde til hensigt at deltage i den

[udelades]

1) Crédit agricoles kendskab til, at der forelå en »samlet plan«

[udelades]

i) Crédit agricoles kendskab til den ulovlige adfærd, som andre virksomheder havde påtænkt eller udvist, og som bestod i forsøg på manipulation af Euribor

[udelades]

- 402 I lighed med hvad Kommissionen har anført, bemærkes, at denne er i besiddelse af direkte beviser, som godtgør, at Crédit agricoles havde kendskab til, at banken sammen med andre banker deltog i en samlet overtrædelse, for så vidt som dens børsrådgivere vidste eller med rimelighed kunne forudse, at de udvekslinger, hvortil der henvises i præmis 401 ovenfor, indgik i en »samlet plan«, der gik ud over rammerne for den bilaterale samhandel.
- 403 For det første var det således med rette, at Kommissionen i 467. betragtning til den anfægtede afgørelse anførte, at samtalen af 16. oktober 2006 viste, at Crédit agricole havde kendskab til, at der forelå en »samlet plan«, og at andre banker deltog i denne plan.
- 404 Under samtalen anmodede Barclays børsrådgiver Crédit agricoles rådgiver om at anmode sin banks likviditetsafdeling om en høj Euribor-1M-indberetning. Inden Crédit agricoles rådgiver efterkom denne anmodning, spurgte han, hvilken fordel han kunne drage heraf, hvortil Barclays rådgiver svarede, at han kunne anmode om en fixing i overensstemmelse med sine egne handelspositioner (»Det er op til dig; du kan bede mig om fixings, hvor du ønsker dem, eller når du har brug for dem«). Senere spurgte Crédit agricoles rådgiver Barclays, hvordan denne havde klaret sig på trods af det lave Euribor-niveau. Som svar takkede Barclays rådgiver ham for hans samarbejde om hans banks indberetning, idet han anførte, at han takket være de høje indberetninger fra visse banker (»kammerater«) havde kunnet udligne de øvrige bankers lave indberetninger (»havde det ikke været for tilstedeværelsen af visse kammerater; [...] jeg havde mindst [fire] banker imod mig i denne forbindelse«).
- 405 Af disse samtaler fremgår dels, at Crédit agricoles rådgiver var bevidst om, at den høje indberetning, som han havde lovet at anmode sin likviditetsafdeling om, var en del af en »samlet plan«, der havde til formål at manipulere niveauet for Euribor-1M den pågældende dag ved at få det til at stige ved hjælp af samordnede indberetninger fra flere banker. Ved sin adfærd bidrog han således til gennemførelsen af denne plan. Dels lod Barclays rådgiver ved at oplyse Crédit agricoles rådgiver om, at han på andre tidspunkter kunne anmode ham om »fixings« i overensstemmelse med hans egne interesser, ham forstå, at der ikke var tale om et enkeltstående forsøg på manipulation af Euribor-renten, men snarere om en praksis, som kunne gentages.

- 406 For det andet var det ligeledes med rette, at Kommissionen i 461. betragtning til den anfægtede afgørelse anførte, at samtalen af 14. februar 2007 også viste, at Crédit agricole havde haft kendskab til såvel eksistensen af en »samlet plan« som de øvrige bankers deltagelse.
- 407 Det fremgår således for det første af denne drøftelse, at Barclays mægler afslørede de grundlæggende elementer i den planlagte manipulation for Crédit agricoles mægler på IMM-datoen den 19. marts 2007 og anmodede ham om at hemmeligholde den, idet det nærmere bestemt drejede sig om en manipulation af spread'et mellem to derivater, nemlig de på Euribor-3M indekserede »futures« og swaps baseret på EONIA den 19. marts 2007 (»Grundlaget vil være snævert«, »spread på fire« (dvs. at spread'et mellem EONIA og Euribor-3M ville blive indsnævret til fire basispoint)). Han delagtiggjorde ligeledes Crédit agricoles mægler i de øvrige elementer i planen, som kunne bidrage til dens succes, idet han anførte over for ham, at der skulle foretages en gradvis forøgelse af købspositionerne vedrørende Euribor-3M-indekserede »futures«, samtidig med at man fik kontantmarkedet til at falde gennem en samordnet aktion (»Du betaler EONIA og køber futures [...] på grundlag af IMM; på IMM-datoen reducerer du kontantmarkedet [...]«), dvs. skaber salgspositioner for EONIA og købspositioner for Euribor med henblik på fixing'en den 19. marts 2007 og får kontantmarkedet til at falde på datoen for fixing'en. For det andet underrettede Barclays mægler Crédit agricoles mægler om, at Deutsche Bank deltog i denne »samlede plan« (»Deutsches likviditetsafdeling er med på den«) og oplyste ham om, at det ville være fordelagtigt at inddrage fire eller fem banker i planen (»hvis vi kan få yderligere fire-fem likviditetsafdelinger med på den, ikke?«).
- 408 Det fremgår heraf, at Crédit agricoles mægler blev gjort bekendt med Deutsche Banks deltagelse i den således beskrevne plan. Selv om de øvrige bankers identitet ikke blev afsløret over for Crédit agricoles mægler, var denne bekendt med, at Barclays mægler planlagde at involvere et vist antal banker i planen.
- 409 Det var følgelig med rette, at Kommissionen konkluderede, at Crédit agricole havde haft kendskab til den ulovlige adfærd, som andre karteldeltagere havde planlagt eller udvist med henblik på at forfølge målet om at ændre pengestrømmene gennem de samordnede handlinger, der tog sigte på at manipulere Euribor-renten den 16. oktober 2006 og den 19. marts 2007.
- 410 Selv om, endvidere, Kommissionen ikke var i besiddelse af direkte beviser for, at Crédit agricoles børsrådgivere havde haft kendskab til andre bankers deltagelse i andre forsøg på at manipulere Euribor-renten, som blev foreholdt Crédit agricole, kunne den lægge til grund, at de nævnte børsrådgivere med rimelighed havde kunnet forudse en sådan deltagelse som omhandlet i den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 354 ovenfor, henset til den omstændighed, at Crédit agricole havde været bekendt med de øvrige bankers deltagelse i denne form for adfærd fra den 16. oktober 2006. Crédit agricole havde således med rimelighed kunnet forudse, at alle andre manipulationsforsøg kun ville ske gennem en samordnet aktion fra flere bankers side. Det er følgelig med urette, at sagsøgerne har gjort gældende, at børsrådgivernes kendskab til de andre bankers deltagelse i forsøgene på at manipulere rentesatserne bør begrænses til kun at omfatte manipulationerne den 16. oktober 2006 og den 19. marts 2007 eller en vis periode af Crédit agricoles deltagelse i den samlede overtrædelse, som Kommissionen lagde til grund.
- 411 I denne sammenhæng er det uden betydning, at Crédit agricole hverken havde kendskab til intensiteten og den daglige regelmæssighed af kontakterne mellem navnlig Barclays og Deutsche Banks børsrådgivere eller til den mere eller mindre intense kontakt, som Barclays' mægler havde til de øvrige implicerede banker.

412 Det er ligeledes uden betydning, at Crédit agricoles mægler udviste skepsis med hensyn til, om manipulationsplanen for den 19. marts 2007 var gennemførlig. At sagsøgeren ikke mente, at planen ville lykkes – hvilket han dog ikke havde en entydig holdning til, eftersom han udtalte, at den »under alle omstændigheder er værd at prøve« – godtgør nemlig på ingen måde, at han ikke var bekendt med, at Deutsche Bank og i givet fald de øvrige banker deltog i gennemførelsen af planen.

ii) Crédit agricoles kendskab til den øvrige adfærd inden for rammerne af den samlede overtrædelse, som andre banker planlagde eller udviste.

413 Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen havde ret til inden for rammerne af Crédit agricoles deltagelse i den samlede overtrædelse at tilregne banken hele den adfærd, som de øvrige berørte banker havde udvist, bemærkes, at Kommissionen til forskel fra, hvad der er tilfældet med Crédit agricoles kendskab til, at der forelå en samlet plan, som havde til formål at manipulere Euribor-renten på forskellige datoer gennem flere bankers samordnede adfærd (jf. præmis 402-408 ovenfor), ikke fremlagde noget direkte bevis i den anfægtede afgørelse, som gør det muligt at fastslå, at Crédit agricole havde kendskab eller burde have haft kendskab til, at bankens børsmægleres udvekslinger med Barclays mægler om oplysninger om strategier eller hensigter med hensyn til prisfastsættelse var mere vidtrækkende end en bilateral udveksling og udgjorde en del af en »samlet plan«, som andre banker deltog i.

414 På samme måde gør de indirekte beviser samlet betragtet som en række indicier det heller ikke muligt at godtgøre i tilstrækkelig grad, at Crédit agricole havde eller burde have haft kendskab til en sådan samlet plan, eller at banken med rimelighed havde kunnet forudse dens eksistens, således at det kunne begrunde, at banken blev tilregnet hele den adfærd, som de øvrige banker havde udvist i relation til det nævnte fælles mål, hvad enten den havde deltaget direkte i den eller ej.

415 Hvad dette angår indeholder den anfægtede afgørelse i 457.-465. betragtning kun begrundelser – sammenfattet i præmis 396 ovenfor – hvori der henvises til selve kartellets art og måden, hvorpå markedet for eurorentederivater fungerer, hvilke begrundelser vedrører alle de banker, som deltog i kartellet. Individuelt eller samlet betragtet gør disse grunde det ikke muligt, uden at tilsidesætte den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 360 ovenfor, at tilregne Crédit agricole de øvrige bankers adfærd, som banken ifølge den anfægtede afgørelse ikke deltog direkte i, bortset fra den, som er omhandlet i præmis 409 og 410 ovenfor.

416 Det er derfor med rette, at sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen ikke har påvist, at der var en forbindelse mellem på den ene side den særlige sammenhæng, hvori børsmæglerne opererer, og hvortil der henvises i 458. betragtning til den anfægtede afgørelse, nemlig den omstændighed, at de er registreret og kontrolleres, at kontakter udelukkende er bilaterale, at mæglerne anvender et kodesprog og regelmæssigt kontakter hinanden, til stadighed i forbindelse med den samme type transaktioner, og på den anden side det kendskab, som Crédit agricole havde eller burde have haft til de øvrige bankers adfærd vedrørende de strategier og hensigter med hensyn til prisfastsættelse, som banken ikke deltog i.

417 Kommissionen har i denne forbindelse gjort gældende, at 458. betragtning til den anfægtede afgørelse skal læses i sammenhæng med 459.-464. betragtning. Det skal imidlertid bemærkes, indledningsvis at de grunde, som anføres i 459.-462. betragtning til den anfægtede afgørelse, højst kunne tale til støtte for, at børsmæglerne burde have haft kendskab til de øvrige bankers involvering i den adfærd, som havde til formål at manipulere Euribor-renten, men ikke til den adfærd, der bestod i udvekslinger om strategier eller hensigter vedrørende prisfastsættelse.

- 418 For det første er konstateringen i 459. betragtning til den anfægtede afgørelse om, at børsmæglerne gennem deres bilaterale kontakter vidste, at de øvrige bankers børsmæglere var villige til at deltage i den samme form for hemmelig adfærd vedrørende elementerne i prisfastsættelsen og andre vilkår for forhandlingerne om eurorentederivater, kun korrekt for så vidt angår Crédit agricole, når det gælder udvekslingerne i forbindelse med manipulationerne af Euribor (jf. præmis 403-408 ovenfor). Barclays mægler røbede derimod ikke i nogen af de bilaterale samtaler om strategierne for prisfastsættelse over for Crédit agricoles mægler, at de øvrige mæglere deltog i en sådan udveksling, eller at de samme oplysninger blev udvekslet med de øvrige børsmæglere.
- 419 For det andet er henvisningen i 460. betragtning til den anfægtede afgørelse til det »udbredte generelle kendskab« blandt markedsaktørerne til, at processen i forbindelse med fastsættelsen af referencerenterne var deklaratorisk, og at de banker, som var medlemmer af panelet, derfor kunne foretage afvigende indberetninger alt efter deres interesse på indberetningstidspunktet, hvis den forudsættes godtgjort, kun relevant for så vidt angår den praksis, som havde til formål at manipulere referencerenterne. Det samme gælder den omstændighed, hvortil der henvises i 461. og 462. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvis den forudsættes at være relevant med hensyn til at fastslå, at de øvrige bankers involvering i den hemmelige praksis var kendt, at mæglerne ikke havde kunnet være uvidende om, at hvis flere af bankerne ændrede deres indberetninger den samme dag og for den samme Euribor-løbetid, ville den potentielle indvirkning på referencerenten øges proportionalt med antallet af involverede banker, således at graden af succes for den hemmelige praksis i vid udstrækning afhang af, om flere banker var involveret. Derimod kan det ikke godtgøres, at der var en forbindelse mellem den proces i forbindelse med fastsættelsen af Euribor-niveauet ved hjælp af indberetninger fra panelets medlemmer, hvortil der henvises i disse påstande, og den adfærd, hvortil der henvises i 358. betragtning, litra g), til den anfægtede afgørelse, og som vedrører udvekslingerne vedrørende hensigter og strategier på prisfastsættelsesområdet, såsom »runs« eller »mids«.
- 420 Endvidere er de faktiske omstændigheder, hvortil der henvises i 463. betragtning til den anfægtede afgørelse, og hvoraf det fremgår, for det første at børsmæglerne i de omhandlede banker havde været aktive inden for eurorentederivater i flere år, for det andet at der havde fundet bilaterale kontakter sted med børsmæglere i de banker, som var nogle af de vigtigste aktører på markedet, og for det tredje at mæglerne ikke havde udvist nogen overraskelse, da de blev kontaktet med henblik på en samordning, ikke relevante med hensyn til at godtgøre, at den adfærd, som Crédit agricole ikke deltog direkte i, var kendt. Endvidere udgør, således som sagsøgerne har gjort gældende, den omstændighed, at Crédit agricole skulle have haft kendskab til »styrken af det netværk, som stod bag den børsmægler, der førte konkurrencebegrænsende drøftelser med dem«, hvortil der ligeledes henvises i 463. betragtning til den anfægtede afgørelse, en ren hypotese, der ikke understøttes af noget bevis for, at banken var vidende om eksistensen og styrken af et sådant netværk, og kan ikke udledes af udvekslingen af 14. februar 2007 mellem Crédit agricoles mægler og Barclays mægler, som Kommissionen har påberåbt sig til støtte for denne betragtning. Det fremgår ganske vist af denne udveksling, at Crédit agricoles mægler blev gjort bekendt med, at Deutsche Bank var impliceret i forsøgene på at manipulere rentesatserne, og at Barclays mægler havde til hensigt at inddrage flere banker heri (jf. præmis 406-408 ovenfor). Men det kan ikke udledes heraf, at han på den måde havde fået kendskab til, at de øvrige banker var impliceret i anden adfærd end den, som havde til formål at manipulere rentesatserne, og i endnu mindre grad til, at der fandtes et netværk af kontakter, som havde til formål at udveksle følsomme oplysninger om strategier og hensigter i forbindelse med prisfastsættelse.

- 421 Endelig vedrører den omstændighed, som Kommissionen fremhævede i 465. betragtning til den anfægtede afgørelse, og hvorefter optagelser af børsrådgiverne gør det lettere for banken at opdage ulovlig adfærd blandt dens ansatte, højst spørgsmålet om, hvorvidt den adfærd, som bankens børsrådgivere deltog i, kan tilregnes banken, hvilket spørgsmål blev ladet ude af betragtning i forbindelse med prøvelsen af det ottende anbringende (jf. præmis 350 ovenfor). Således som det fremgår af præmis 413 ovenfor, kan det imidlertid ikke fastslås på grundlag af noget bevis, som i givet fald hidrører fra optagelserne af de bilaterale udvekslinger mellem Barclays rådgiver og Crédit agricoles rådgivere vedrørende oplysningerne om strategier eller hensigter i forbindelse med prisfastsættelse, at disse udvekslinger var mere vidtrækkende end de bilaterale udvekslinger og udgjorde en del af en »samlet plan«, som andre banker deltog i.
- 422 Kommissionen synes yderligere at være af den opfattelse, at eftersom hele den omhandlede adfærd forfulgte det samme formål (hvilket spørgsmål er genstand for det femte anbringende), var den omstændighed, at det var blevet godtgjort, at Crédit agricole havde eller burde have haft kendskab til de andre bankers involvering i den adfærd, som havde til formål at manipulere Euribor-renten, tilstrækkelig til at drage den samme konklusion for så vidt angår Crédit agricoles kendskab til de øvrige bankers deltagelse i den øvrige adfærd.
- 423 Det fremgår imidlertid af retspraksis, at konstateringen af, at der foreligger en samlet overtrædelse, adskiller sig fra spørgsmålet om, hvorvidt en virksomhed kan tilregnes ansvaret for denne overtrædelse som helhed (dom af 26.9.2018, Infineon Technologies mod Kommissionen, C-99/17 P, EU:C:2018:773, præmis 174). Endvidere er den blotte omstændighed, at der i henseende til formålet er identitet mellem en aftale, som en virksomhed har deltaget i, og et mere omfattende kartel, ikke tilstrækkelig til at anse virksomheden for at have deltaget i det omfattende kartel. Det skal nemlig bemærkes, at artikel 101 TEUF ikke finder anvendelse, medmindre der foreligger en samstemmende vilje mellem de pågældende parter. Den pågældende virksomhed skal således være bekendt med det omfattende kartels generelle rækkevidde og dets væsentligste kendetegn (jf. dom af 10.10.2014, Soliver mod Kommissionen, T-68/09, EU:T:2014:867, præmis 62 og 64 og den deri nævnte retspraksis).
- 424 Det følger heraf, at det i det foreliggende tilfælde ikke er muligt at tilregne Crédit agricole ansvaret for hele den ulovlige adfærd, som udgør en del af den samlede overtrædelse, herunder de udvekslinger vedrørende strategier og hensigter i forbindelse med prisfastsættelse, som banken ikke deltog direkte i, alene fordi den for det første havde kendskab til de øvrige bankers adfærd vedrørende manipulationen af Euribor-renten, og for det andet fordi denne praksis havde samme formål som den, der vedrørte strategier og hensigter i forbindelse med prisfastsættelse.
- 425 Det må følgelig konkluderes, at den række indicier, som Kommissionen har lagt til grund, bedømt som helhed og sammen med de direkte beviser for kendskabet til den adfærd i form af forsøg på manipulation af Euribor, som andre banker planlagte eller udviste, og som blev undersøgt i præmis 402-412 ovenfor, ikke svarer til vægtige, præcise og samstemmende beviser, der gør det muligt at godtgøre uden nogen tvivl, at Crédit agricole havde kendskab til, at bankens udvekslinger med Barclays om intentioner og strategier for prisfastsættelse gik ud over den bilaterale ramme og indgik i en samlet plan, som ligeledes omfattede andre banker, eller at Crédit agricole med rimelighed kunne forudse dette og accepterede den dermed forbundne risiko.
- 426 På baggrund af det ovenstående må det konkluderes, at Crédit agricole kun kunne anses for at have deltaget i en samlet overtrædelse for så vidt angår dels bankens egen adfærd i forbindelse med den nævnte overtrædelse, dels de øvrige bankers adfærd som led i forsøgene på at manipulere Euribor-renten.

427 Det skal i endvidere bemærkes hvad dette angår, at Domstolen har fastslået, at det kun kan komme i betragtning at opdele en afgørelse fra Kommissionen, i henhold til hvilken et samlet kartel kvalificeres som en samlet og vedvarende overtrædelse, hvis for det første den nævnte virksomhed under den administrative procedure er blevet sat i stand til at forstå, at den også blev foreholdt hver enkelt adfærd, som kartellet består af, og derfor til at forsvare sig desangående, og hvis den nævnte afgørelse for det andet er tilstrækkeligt klar i denne henseende (jf. i denne retning dom af 6.12.2012, Kommissionen mod Verhuizingen Coppens, C-441/11 P, EU:C:2012:778, præmis 46). I det foreliggende tilfælde sondrede Kommissionen klart i både klagepunktsmeddelelsen og den anfægtede afgørelse (jf. præmis 15 ovenfor) mellem de forskellige former for adfærd, som blev foreholdt de banker, der deltog i kartellet, herunder Crédit agricole, og som udgjorde den samlede og vedvarende overtrædelse. Endvidere fremgår det, således som det i det væsentlige anføres i præmis 363 ovenfor, af navnlig 365., 387., 393. og 442. betragtning til den anfægtede afgørelse, at Kommissionen fandt, at denne adfærd ikke kun havde haft til formål at begrænse konkurrencen kollektivt, men ligeledes på individuelt grundlag.

428 Det er således med rette, at sagsøgerne inden for rammerne af det sjette anbringende har gjort gældende, at det var med urette, at Kommissionen tilregnede Crédit agricole andre former for adfærd end dem, som angives i præmis 426 ovenfor. Der er således delvis grundlag for det sjette anbringendes første led.

[udelades]

B. Påstanden om annullation af den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a), og påstanden om nedsættelse af bøden

[udelades]

1. Påstanden om annullation af den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a)

[udelades]

a) Anvendelsen af den diskonterede kontante indtjening ved beregningen af afsætningens værdi

[udelades]

2) Fastsættelsen af den af Kommissionen anvendte reduktionsfaktor på 98,849%

[udelades]

i) Overholdelsen af begrundelsespligten i forbindelse med fastsættelsen af reduktionsfaktoren i den anfægtede afgørelse

[udelades]

512 På baggrund af det ovenstående må det fastslås, at den anfægtede afgørelse er behæftet med en utilstrækkelig begrundelse for så vidt angår fastsættelsen af reduktionsfaktoren til 98,849%.

513 Det foreliggende klagepunkt i det niende anbringendes fjerde led kan imidlertid vise sig at være ugrundet, hvis det fastslås, at Kommissionen afhjalp den således fastslåede utilstrækkelighed af begrundelsen ved at vedtage ændringsafgørelsen (jf. præmis 21-23 ovenfor). Derfor skal de anbringender prøves, som sagsøgerne har fremsat i forbindelse med anmodningen om tilpasning med henblik på at anfægte Kommissionens vedtagelse af sidstnævnte afgørelse.

ii) Ændringsafgørelsen

[udelades]

516 Hvad dette angår har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen ikke havde kompetence til at afhjælpe den utilstrækkelighed af begrundelsen i den anfægtede afgørelse, som Retten fastslog i dom af 24. september 2019, HSBC Holdings m.fl. mod Kommissionen (T-105/17, EU:T:2019:675), ved ændringsafgørelsen.

517 Sagsøgerne har anført, at skønt Kommissionen i princippet kan ændre en afgørelse, efter at den er vedtaget, har den derimod ikke kompetence til, som i det foreliggende tilfælde, at vedtage en afgørelse, som korrigerer eller supplerer den utilstrækkelige begrundelse for den anfægtede afgørelse under den retslige procedure, der tager sigte på annulation af denne afgørelse, uden at vedtage en ny konklusion heri. At Kommissionen savnede kompetence til at vedtage ændringsafgørelsen, bestyrkes så meget desto mere af, at Kommissionen i realiteten anførte en anderledes begrundelse end begrundelsen i den anfægtede afgørelse.

518 Kommissionen har bestridt sagsøgernes argumenter, idet den er af den opfattelse, at den under overholdelse af de former og procedurer, som er fastsat i traktaten hvad dette angår, havde ret til at vedtage ændringsafgørelsen med henblik på at supplere begrundelsen for den anfægtede afgørelse ved at gøre yderligere rede for den metode, den havde anvendt med henblik på fastsættelsen af reduktionsfaktoren, uden at ændre denne. Ifølge Kommissionen finder retspraksis vedrørende umuligheden af at berigtige en utilstrækkelig begrundelse for en individuel afgørelse under den retslige procedure ikke anvendelse i det foreliggende tilfælde. Vedtagelsen af ændringsafgørelsen gav sagsøgerne mulighed for at tilpasse deres stævning med henblik på at anfægte gyldigheden af den omhandlede metode, hvorved deres processuelle rettigheder blev beskyttet, og Retten fuldt ud ville kunne udøve sin prøvelsesret.

519 Det bemærkes i denne forbindelse, i lighed med hvad Kommissionen har anført, at dens beføjelse til at vedtage en bestemt retsakt nødvendigvis må omfatte en beføjelse til at ændre denne retsakt under overholdelse af bestemmelserne om dens kompetence såvel som under overholdelse af de formkrav og procedurer, som traktaten har fastsat i den forbindelse (dom af 9.12.2014, Lucchini mod Kommissionen, T-91/10, EU:T:2014:1033, præmis 108), hvilket sagsøgerne har medgivet.

520 Det skal imidlertid bemærkes, i lighed med hvad sagsøgerne har gjort gældende, at det udtrykkeligt fremgår af ændringsafgørelsens konklusion og af 11.-13. betragtning til denne afgørelse, at den alene har til formål at supplere begrundelsen for den anfægtede afgørelse uden at ændre dennes konklusion, og at dens artikel 1, litra a), og artikel 2, litra a), derfor »fortsat er gældende«.

- 521 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen med vedtagelsen af ændringsafgørelsen ikke vedtog en afgørelse om ændring af den anfægtede afgørelses konklusion, men alene supplerede den begrundelse, som angiveligt lå til grund for den konklusion, som blev draget i den anfægtede afgørelse, hvilket Kommissionen i det væsentlige har bekræftet over for Retten (jf. præmis 518 ovenfor).
- 522 Det følger heraf, at ændringsafgørelsen ikke kan anses for at være en ny afgørelse, der ændrer den anfægtede afgørelse som omhandlet i den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 519 ovenfor, men skal betragtes som en supplerende begrundelse, som sagsøgte har fremført under den retslige procedure. Begrundelsen skal derfor ifølge fast retspraksis principielt meddeles den berørte part samtidig med den afgørelse, der er bebyrdende for parten. Manglen på begrundelse kan ikke afhjælpes gennem den omstændighed, at den berørte part erfarer grundene til afgørelsen under sagen for Unionens retsinstanser (dom af 29.9.2011, Elf Aquitaine mod Kommissionen, C-521/09 P, EU:C:2011:620, præmis 149, af 19.7.2012, Alliance One International og Standard Commercial Tobacco mod Kommissionen, C-628/10 P og C-14/11 P, EU:C:2012:479, præmis 74, og af 13.12.2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen, T-95/15, EU:T:2016:722, præmis 46).
- 523 Der eksisterer hverken en ret for EU-institutionerne til for Unionens retsinstanser at lovgiggøre deres utilstrækkeligt begrundede afgørelser eller en pligt for sidstnævnte til at tage hensyn til de supplerende forklaringer, som den pågældende retsakts ophavsmand først fremkommer med under sagen, med henblik på at bedømme overholdelsen af begrundelsespligten. En sådan retstilstand ville risikere at ødelægge kompetencefordelingen mellem administrationen og Unionens retsinstanser, svække legalitetskontrollen og hindre udøvelsen af søgsmålsretten (jf. i denne retning dom af 11.6.2020, Kommissionen mod Di Bernardo, C-114/19 P, EU:C:2020:457, præmis 58).
- 524 Præciseringer, der under den retslige procedure foretages af den institution, der har truffet en anfægtet afgørelse, som supplement til en begrundelse, der allerede i sig selv er tilstrækkelig, er strengt taget uden betydning ved afgørelsen af, om begrundelsespligten er opfyldt, selv om de kan være nyttige i forbindelse med den interne kontrol af betragtningerne til afgørelsen, der foretages af Unionens retsinstanser, idet de giver institutionen mulighed for at uddybe de grunde, der danner grundlag for afgørelsen. Uddybende forklaringer, der ikke kræves i henhold til begrundelsespligten, kan således gøre det muligt for virksomhederne at få detaljeret kendskab til, hvorledes den bøde, der er pålagt dem, er beregnet, og mere generelt være med til at skabe åbenhed i forvaltningen og gøre det lettere for Retten at udøve sin fulde prøvelsesret, hvorved Retten ikke alene skal kunne tage stilling til, om den anfægtede afgørelse er lovlig, men også om den pålagte bøde er passende. Denne mulighed kan imidlertid ikke ændre omfanget af de krav, der følger af begrundelsespligten (jf. i denne retning dom af 16.11.2000, Cascades mod Kommissionen, C-279/98 P, EU:C:2000:626, præmis 45 og 47).
- 525 I det foreliggende tilfælde er den anfægtede afgørelse, således som det fremgår af præmis 512 ovenfor, behæftet med en utilstrækkelig begrundelse for så vidt angår fastsættelsen af reduktionsfaktoren. Kommissionen har ikke henvist til nogen omstændighed, som kan vise, at det var praktisk umuligt for den at give en tilstrækkelig begrundelse for den anfægtede afgørelse, og som gør det muligt undtagelsesvis at acceptere en supplerende begrundelse, der fremføres under den retslige procedure (jf. i denne retning dom af 11.6.2020, Kommissionen mod Di Bernardo, C-114/19 P, EU:C:2020:457, præmis 59). Idet det ikke er nødvendigt at undersøge, om den metode, for hvilken der redegøres mere detaljeret i ændringsafgørelsen, var den, som rent faktisk lå til grund for den anfægtede afgørelse, og om den af Kommissionen foreslåede foranstaltning med henblik på bevisoptagelsen følgerig skal accepteres, må det derfor fastslås, at

den supplerende begrundelse for den anfægtede afgørelse, som Kommissionen fremkom med under sagens behandling, ikke kan accepteres i henhold til den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 522-524 ovenfor.

- 526 Under disse omstændigheder skal, idet der gives sagsøgerne medhold i de klagepunkter, som de har fremsat i forbindelse med det første anbringende i anmodningen om tilpasning, den supplerende begrundelse forkastes, som blev fremført ved ændringsafgørelsen under sagens behandling, idet det er ufornuddent at prøve de øvrige anmodninger, klagepunkter og anbringender, som sagsøgerne har fremsat i forbindelse med denne anmodning, eller at vedtage den foranstaltning med henblik på sagens tilrettelæggelse, som de har foreslået, og som vedrører rigtigheden af de påstande, der fremsættes i ændringsafgørelsen vedrørende fastsættelsen af reduktionsfaktoren.
- 527 Det følger af det ovenstående, at der er grundlag for klagepunktet om, at den anfægtede afgørelse er utilstrækkeligt begrundet for så vidt angår fastsættelsen af reduktionsfaktoren.

b) Den manglede overensstemmelse mellem de metoder, bankerne anvendte til at beregne afsætningens værdi, og tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik og ligebehandlingsprincippet som følge af Kommissionens manglende kontrol på dette punkt

[udelades]

2) Klagepunktet om tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik som følge af utilstrækkelig kontrol af bankernes oplysninger

- 557 Inden for rammerne af det niende anbringendes andet led har sagsøgerne foreholdt Kommissionen, at den tilsidesatte princippet om god forvaltningsskik ved ikke at kontrollere, om der var overensstemmelse mellem besvarelsener af spørgeskemaet om afsætningens værdi, og ikke foretog en supplerende undersøgelse efter at have modtaget besvarelsener for at sikre sig, at ligebehandlingsprincippet blev overholdt.
- 558 Kommissionen har gjort gældende, at den traf »alle forholdsregler for at undgå uoverensstemmelser mellem de af bankerne meddelte værdier«, eftersom den fremsendte den samme præcise og detaljerede anmodning om oplysninger til samtlige parter, sikrede koordinering samt krævede, at besvarelsener var ledsaget af en metodebeskrivelse, og at rigtigheden af de fremsendte beregninger var bekræftet af en uafhængig ekstern revision.
- 559 Det bemærkes hvad dette angår, at der ikke påhviler Kommissionen en generel forpligtelse til at efterprøve oplysninger, der er meddelt som svar på en begæring om oplysninger, når der ikke foreligger indicier, som viser, at de nævnte oplysninger er urigtige (jf. i denne retning dom af 11.7.2013, Spira mod Kommissionen, T-108/07 og T-354/08, EU:T:2013:367, præmis 104 og den deri nævnte retspraksis).
- 560 I det foreliggende tilfælde bemærkes, at flere indicier som omhandlet i den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 559 ovenfor, burde have foranlediget Kommissionen til at tvivle på, at de metoder, som de pågældende banker havde anvendt med henblik på fremlæggelsen af de oplysninger, de var blevet anmodet om, var tilstrækkeligt ensartede.

- 561 For det første har Kommissionen ikke bestridt, at parterne havde underrettet den om de vanskeligheder, som de var stødt på i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet. Endvidere viser, modsætning til hvad Kommissionen har gjort gældende, den af sagsøgerne anførte omstændighed, at Société générale (703. betragtning til den anfægtede afgørelse, jf. præmis 11 ovenfor) og JP Morgan (680. betragtning til den anfægtede afgørelse) på eget initiativ fremlagde korrigerede oplysninger som følge af væsentlige revisioner af de oprindeligt fremlagte oplysninger, at disse vanskeligheder forelå. Det skal bemærkes, at Kommissionen accepterede disse reviderede oplysninger.
- 562 For det andet er det ligeledes med rette, at sagsøgerne har fremhævet forskellene mellem de metodebeskrivelser, som hver af de berørte banker fremlagde for så vidt angår såvel den betydelige forskel på længden som uensartetheden af mængden af de af bankerne angivne oplysninger.
- 563 For det tredje har sagsøgerne fremhævet uoverensstemmelserne mellem de nominelle beløb, som de berørte banker indberettede, som et indicium for, at der var uoverensstemmelser mellem de data, som parterne fremlagde som svar på begæringen om oplysninger. Ganske vist lagde Kommissionen, således som den anførte i 700. betragtning til den anfægtede afgørelse, ikke i det foreliggende tilfælde de nominelle beløb, men den kontante indtjening til grund for afsætningsens værdi. Det fremgår imidlertid af rapporten om afsætningsens værdi, at de nominelle beløb og den kontante indtjening, som de forskellige banker fremlagde, ikke synes at være indbyrdes overensstemmende. Det følger heraf, at størrelsen af de nominelle beløb ikke er helt uden relevans som indicium for en manglende overensstemmelse mellem de metoder, som blev anvendt med henblik på at besvare Kommissionens begæring om oplysninger, herunder for så vidt angår fastsættelsen af bankernes kontante indtjening.
- 564 Det bemærkes endvidere i denne forbindelse, at sagsøgerne under høringen henledte Kommissionens opmærksomhed på en række modsætninger i de øvrige parter besvarelser af begæringerne om oplysninger (jf. præmis 58 og 60 ovenfor).
- 565 Eftersom der forelå sådanne indicier, påhvilede det Kommissionen at fortsætte sin undersøgelse under overholdelse af princippet om god forvaltningsskik og navnlig dens forpligtelse til at foretage en omhyggelig undersøgelse med henblik på at sikre sig, at de oplysninger om den kontante indtjening, som udgjorde grundlaget for beregningen af bøden, var beregnet efter metoder, der var tilstrækkeligt ensartede til, at begæringen om oplysninger var fyldestgørende besvaret.
- 566 Kommissionen har imidlertid som svar på et skriftligt spørgsmål fra Retten medgivet, at den ikke anmodede parterne om nærmere oplysninger om elementerne i deres svar på begæringen om oplysninger eller om de metoder, som var blevet anvendt ved beregningen af de krævede oplysninger.
- 567 Med hensyn til Kommissionens henvisning til den revisionsrapport, som var bilagt hver enkelt besvarelse fra de berørte banker, og dens argument om, i det væsentlige, at det påhvilede revisorerne at efterprøve, om de metoder, som var blevet anvendt ved besvarelsen af begæringerne om oplysninger, var passende (678. betragtning til den anfægtede afgørelse), kan det heller ikke tiltrædes.

- 568 Det fremgår således af afsnit I.2, nr. ii), i de instrukser, som var bilagt begæringen om oplysninger, at de »data«, som Kommissionen havde udbedt sig, skulle være kontrolleret af et revisionsfirma eller af en revisor, og at besvarelsen skulle være bilagt en erklæring om, at »dataene« var blevet kontrolleret. I modsætning til hvad der fremgår af 678. betragtning til den anfægtede afgørelse, kan en sådan instruks ikke nødvendigvis forstås således, at det skulle være bekræftet i de uafhængige revisors rapporter eller udtalelser, ikke alene at de afgivne oplysninger var korrekte, men også at den til beregningen anvendte metode var passende med henblik på besvarelsen af begæringen om oplysninger. Sagsøgerne har i denne forbindelse støttet sig på bemærkningerne til deres og til de for bl.a. bank A, bank C og JP Morgan foretagne beregninger i revisionsrapporterne fra et revisionsfirma, hvis rigtighed Kommissionen ikke har bestridt. Det fremgår af disse bemærkninger, at de uafhængige revisorer var af den opfattelse, at deres opgave bestod i at kontrollere, at den af banken valgte metode var blevet anvendt korrekt, ikke at rejse tvivl om metoden i forhold til den afgrænsning, som fremgik af begæringen om oplysninger.
- 569 Henset til det ovenstående må det konkluderes, at Kommissionen på trods af, at der var tilstrækkelige indicier for, at der var anledning til tvivl om ensartetheden af de metoder, som de berørte banker havde anvendt til at beregne deres kontante indtjening, ikke traf yderligere undersøgelsesforanstaltninger i strid med den forpligtelse til at foretage en omhyggelig undersøgelse, som påhviler den i henhold til den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 537 ovenfor. Imidlertid kan, under omstændighederne i den foreliggende sag, en sådan tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik kun føre til annullation af den anfægtede afgørelse, hvis sagsøgerne godtgør, at de omhandlede metodeforskelle medførte, at grundbeløbet for de pålagte bøder blev beregnet i strid med ligebehandlingsprincippet.

3) Overholdelsen af ligebehandlingsprincippet ved beregningen af bøden

- 570 Sagsøgerne har i det væsentlige gjort gældende, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde som følge af en tilsidesættelse af princippet om god forvaltningsskik tilsidesatte ligebehandlingsprincippet ved, uden at foretage supplerende undersøgelser, lagde data til grund for fastsættelsen af bøderne, som ikke var tilstrækkeligt pålidelige og sammenhængende til at danne grundlag for beregningen af dem.
- 571 Sagsøgerne har imidlertid ikke godtgjort, at bankernes anvendelse af forskellige metoder til beregning af deres kontante indtjening, som Kommissionen accepterede, i det foreliggende tilfælde førte til, at den lagde oplysninger til grund, som ikke kunne sammenlignes fra bank til bank, og derved over for Crédit agricole fastsatte bødens størrelse i strid med ligebehandlingsprincippet.
- 572 Det skal nemlig bemærkes, indledningsvis at det ifølge Kommissionen kun havde en ubetydelig indvirkning på resultatet af beregningerne af den kontante indtjening og dermed på fastsættelsen af afsætningens værdi, at der var forskelle med hensyn til for det første omfanget af de af bank A medregnede pengestrømme, idet denne af sine beregninger havde udeladt det faste ben af swapaftaler, som både omfattede et fast og et variabelt ben, for det andet omfanget af udligninger (netting) mellem udgående og indgående strømme inden for rammerne af transaktionerne, og for det tredje udeladelsen af »eksotiske« produkter (jf. præmis 549, 551 og 554 ovenfor).
- 573 Sagsøgerne har bestridt, at metodeforskellenes indvirkning på størrelsen af den kontante indtjening var ubetydelig.

- 574 De er for det første af den opfattelse, at det ikke er muligt at efterprøve Kommissionens konstatering i den anfægtede afgørelse af, at indvirkningen af den af bank A anvendte metode på værdien af bankens kontante indtjening for så vidt angår udelukkelsen af faste ben i forbindelse med aftaler, som både indeholdt et fast og et variabel ben, kun udgjorde 0,1% og dermed var ubetydelig. Sagsøgerne har i det væsentlige gjort gældende, at den adgang til de øvrige parter finansielle data, som de opnåede gennem datarumsproceduren, ikke var tilstrækkelig til, at de, på samme måde som Kommissionen, kunne foretage sådanne beregninger, eftersom Crédit agricoles sagkyndige ikke havde adgang til de pågældende oplysninger og kun havde adgang i et begrænset tidsrum.
- 575 Hvad dette angår bemærkes, for det første at Kommissionen beregnede indvirkningen af den af bank A anvendte metode på værdien af bankens kontante indtjening til 0,1% ved at lægge de regneark til grund, som banken havde fremlagt sammen med sin besvarelse af begæringen om oplysninger, og som indeholdt en række koder (685. betragtning til den anfægtede afgørelse). Sagsøgernes juridiske og økonomiske rådgivere havde adgang til de nævnte dokumenter som led i datarumsproceduren (jf. fodnote 720 i den anfægtede afgørelse).
- 576 For det andet fremgår det dels af prøvelsen af klagepunkterne om afslaget på aktindsigt i oplysningerne om afsætningens værdi, at Kommissionen ikke tilsidesatte sagsøgernes ret til forsvar ved at indføre et system med blandet adgang til de omhandlede oplysninger, som bestod i alene at give Crédit agricoles eksterne rådgivere aktindsigt i fortrolige oplysninger gennem datarumsproceduren (jf. præmis 173-180 ovenfor). Dels var der med hensyn til sagsøgernes opfattelse, hvorefter der ikke blev indrømmet de eksterne rådgivere tilstrækkelig adgangstid, intet til hinder for, at sagsøgerne anmodede Kommissionens tjenestegrene eller høringskonsulenten om en udvidelse af adgangstiden eller om supplerende adgang ifølge den samme procedure. De fremsatte imidlertid ikke en sådan anmodning.
- 577 Sagsøgernes argumenter kan således ikke rejse tvivl om Kommissionens fastslåelse i den anfægtede afgørelse af, at indvirkningen på 0,1% på værdien af den kontante indtjening i bank A var ubetydelig.
- 578 Hvad for det andet angår forskellene i udligningsmetoderne skal det indledningsvis bemærkes, at sagsøgerne ikke har bestridt, at daglig udligning som anvendt af Crédit agricole udgør en markedsstandard. Endvidere har de end ikke forsøgt at godtgøre, at anvendelsen af månedlig i stedet for daglig udligning ville have haft væsentlig indvirkning på deres egne data vedrørende den kontante indtjening.
- 579 Endvidere er sagsøgerne af den opfattelse, at Kommissionens konklusion i 702. betragtning til den anfægtede afgørelse, hvorefter den omstændighed, at bankerne anvendte forskellige udligningsmetoder, hverken medførte væsentlige forskelle eller var årsag til ulige behandling, modsiges af, at Société générales bøde blev nedsat til det halve i forbindelse med berigtigelsesafgørelsen.
- 580 Imidlertid fremgår det dels af 703. betragtning til den anfægtede afgørelse, at Kommissionen vedtog en afgørelse om ændring af forligsafgørelsen for så vidt angår Société générale, efter at denne havde meddelt Kommissionen, at den ikke havde foretaget udligning for så vidt angår en væsentlig del af sine transaktioner, og ikke fordi den havde revideret sine data ved at anvende en anden udligningsmetode. Dels fremgår det af 702. betragtning til den anfægtede afgørelse, at de beregninger, som bank C foretog efter de to metoder (daglig udligning og månedlig udligning), udviser en forskel på ca. 0,4%. Sagsøgerne har ikke bestridt, at en sådan forskel er ubetydelig.

- 581 For det tredje bemærkes, i lighed med hvad Kommissionen har anført, at sagsøgerne ikke har fremført noget argument med henblik på at anfægte de forklaringer fra bank A, som fremgår af 694. betragtning til den anfægtede afgørelse, og hvorefter det kun havde en ubetydelig indvirkning, at banken udelod »eksotiske« produkter af sine beregninger.
- 582 For det fjerde har sagsøgerne ligeledes støttet sig på de reviderede data, som blev forelagt Kommissionen den 14. oktober 2016, og som var beregnet efter, hvad de vurderede var den af bank A anvendte metode, nemlig »neutralisering« af det faste ben og udeladelse af »eksotiske« produkter.
- 583 Hvad dette angår bemærkes, at Kommissionen i 687. betragtning til den anfægtede afgørelse begrundede den manglende accept af de af Crédit agricole forelagte reviderede data ved at anføre, at den metode, som banken havde anvendt med henblik på at fremlægge disse data, var uegnet, og at de nævnte data var urigtige. Kommissionen anførte i denne forbindelse, at den foreslåede metode hverken var i overensstemmelse med instrukserne i begæringen om oplysninger eller med den metode, som bank A havde anvendt, og at den var blevet fremlagt uden bekræftelse fra revisoren. Ifølge Kommissionen havde sagsøgerne bl.a. udeladt den kontante indtjening fra swap'enes faste ben i deres beregninger, men ikke justeret den ved udligning opnåede kontante indtjening mellem det variable ben og det faste ben, hvilket fører til en lavere kontant indtjening. Kommissionen drog den konklusion, at indvirkningen af den af Crédit agricole foreslåede metode på bankens kontante indtjening ville udgøre ca. 43%, hvorfor den ville føre til betydelige forskelle. Disse oplysninger er tilstrækkelige til, at sagsøgerne kan forstå grundene til, at Kommissionen afviste at acceptere de reviderede data, og til, at Retten kan udøve sin prøvelsesret som omhandlet i den retspraksis, hvortil der henvises i præmis 255 ovenfor. Klagepunktet om tilsidesættelse af begrundelsespligten må derfor forkastes som ugrundet.
- 584 Endvidere bemærkes, at den anvendte metodes indvirkning på Crédit agricoles data ifølge Kommissionen udgør 43% (687. betragtning til den anfægtede afgørelse), hvilket ligeledes i det væsentlige fremgår af sagsøgernes påstand om, at Retten inden for rammerne af udøvelsen af sin fulde prøvelsesret skal nedsætte Crédit agricoles bøde i dette omfang.
- 585 Hvis sagsøgerne på denne måde har forsøgt at godtgøre, at indvirkningen af den af bank A anvendte metode på deres egne data for den kontante indtjening ikke var ubetydelig, og ikke forsøgt at anvende denne banks metode på dem (jf. præmis 588 nedenfor), kan dette argument kan heller ikke tiltrædes. Dels er det nemlig ubestridt mellem parterne, at den af bank A anvendte metode ikke er i overensstemmelse med begæringen om oplysninger.
- 586 Dels har sagsøgerne under alle omstændigheder ikke godtgjort, at den metode, som de anvendte med henblik på fremlæggelsen af de nævnte reviderede data, var den samme som den af bank A anvendte. De har hvad dette angår på ingen måde bestridt Kommissionens konstatering i 687. betragtning til den anfægtede afgørelse (jf. præmis 583 ovenfor) og end ikke forsøgt at påvise, at den »neutralisering« af indgående faste ben, som de havde foretaget med henblik på beregningen af de reviderede data, alene var et resultat af udeladelsen af det faste ben i swap-aftaler med såvel et fast som et variabelt ben, som i den af bank A anvendte metode, og, endvidere, ikke af udligningen mellem udgående faste ben og indgående variable ben, således som Kommissionen i det væsentlige anførte i 687. betragtning til den anfægtede afgørelse.
- 587 Der må derfor drages den konklusion, at sagsøgerne ikke har godtgjort, at det var med urette, at Kommissionen lagde til grund, at forskellene mellem de af bankerne anvendte metoder til beregning af deres kontante indtjening kun havde ført til ubetydelige forskelle i de fremlagte data.

Sådanne ubetydelige forskelle kan ikke give anledning til en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, da de ikke leder til anvendelse af usammenlignelige værdier ved bødeberegningen.

- 588 Endvidere kan sagsøgernes argument om, at Kommissionen for at overholde ligebehandlingsprincippet burde have givet dem mulighed for at fremlægge de efter den af bank A anvendte metode beregnede data eller accepteret de reviderede oplysninger, som blev fremlagt den 14. oktober 2006, ikke tiltrædes, eftersom den af bank A anvendte metode til beregning af den kontante indtjening ikke er i overensstemmelse med begæringen om oplysninger. Hvad dette angår er det tilstrækkeligt at bemærke, at ligebehandlingsprincippet ifølge fast retspraksis skal forenes med overholdelsen af legalitetsprincippet, ifølge hvilket ingen til egen fordel kan påberåbe sig en ulovlighed, der er begået til fordel for andre (jf. dom af 16.6.2016, Evonik Degussa og AlzChem mod Kommissionen, C-155/14 P, EU:C:2016:446, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis). Sagsøgernes argument svarer i realiteten til et krav om, at Kommissionen anvender en metode på dem, som ikke er i overensstemmelse med begæringen om oplysninger.
- 589 Det følger heraf, at sagsøgerne ikke har godtgjort, at Kommissionens accept af data beregnet efter forskellige metoder i det foreliggende tilfælde førte til, at den anvendte usammenlignelige data for den kontante indtjening og derved beregnede Crédit agricoles bøde i strid med ligebehandlingsprincippet. Dette klagepunkt og dermed det andet klagepunkt i det niende anbringendes første og andet led må derfor forkastes.

[udelades]

2. Påstanden om nedsættelse af bøden

[udelades]

- 657 Selv om de principale påstande om annulation af den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a), er blevet taget til følge, finder Retten i det foreliggende tilfælde, at den har beføjelse til at udøve sin fulde prøvelsesret, da spørgsmålet om bødens størrelse er blevet forelagt den til bedømmelse, selv om påstandene om nedsættelse af bøden er blevet fremsat subsidiært i forhold til påstanden om annulation af den anfægtede afgørelses artikel 2, litra a) (jf. i denne retning dom af 13.12.2018, Deutsche Telekom mod Kommissionen, T-827/14, EU:T:2018:930, præmis 551-562).

[udelades]

- 662 Med henblik på at fastsætte størrelsen af den bøde, hvis formål er at udgøre en sanktion for Crédit agricoles ulovlige adfærd, således som denne fremgår af prøvelsen af de otte første anbringender, skal der i det foreliggende tilfælde lægges følgende omstændigheder til grund.
- 663 Hvad indledningsvis angår overtrædelsens grovhed og varighed bemærkes følgende.
- 664 For det første er det hensigtsmæssigt at fastsætte bødens størrelse ved hjælp af en metode som den, som Kommissionen anvendte i det foreliggende tilfælde, hvor der først beregnes et grundbeløb, som dernæst kan justeres i forhold til de særlige omstændigheder i sagen.
- 665 Hvad indledningsvis angår afsætningens værdi som det oprindelige tal skal der som erstatningsværdi for dette lægges den reducerede kontante indtjening til grund. Således som det fremgår af prøvelsen af det niende anbringendes første led, kan værdien af den reducerede

kontante indtjening i det foreliggende tilfælde nemlig udgøre et passende udgangspunkt for fastsættelsen af bødens størrelse, eftersom denne værdi afspejler overtrædelsens økonomiske betydning og virksomhedens betydning i overtrædelsen.

- 666 Hvad dette angår blev det ganske vist inden for rammerne af prøvelsen af det niende anbringendes første led konstateret, at bankerne i visse tilfælde havde anvendt forskellige fremgangsmåder ved fastsættelsen af den kontante indtjening. Således som det fremgår af præmis 571 ovenfor, medførte disse forskelle imidlertid ikke en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.
- 667 Efter Rettens opfattelse ville en anden metode til beregning af den kontante indtjening, såsom den, som sagsøgerne anvendte ved beregningen af de reviderede oplysninger, som blev forelagt Kommissionen den 14. oktober 2006, ikke være bedre egnet til at fastslå den kontante indtjening. En metode, som indebærer udeladelse af det faste ben i aftaler, som både har et fast og et variabelt ben, udeladelse af »eksotiske produkter« eller anvendelse af månedlig i stedet for daglig udligning, er nemlig i det foreliggende tilfælde ikke bedre egnet til at fastslå afsætningsens værdi i relation til den overtrædelse, for hvilken der skal pålægges en sanktion, og således på fyldestgørende måde afspejle det reelle indhold og den økonomiske betydning af overtrædelsen samt virksomhedernes position i den. Hvad således for det første angår aftaler vedrørende eurorentederivater, der både har et fast ben og et variabelt ben, afspejler pengestrømmene forskellen mellem den faste rente og den variable rente på fixingtidspunktet, således som det fremgår af præmis 188 ovenfor. Retten finder, at der ikke er nogen grund til nærmere bestemt at udelade de strømme, som hidrører fra det ene af sådanne eurorentederivaters to ben. For det andet er der ikke noget, der berettiger, at »eksotiske« produkter udelades af beregningen af den kontante indtjening, eftersom sådanne produkter også er en del af det relevante marked for eurorentederivater. For det tredje er der ikke nogen særlig omstændighed i den foreliggende sag, som gør det berettiget at fravige daglig udligning, når parterne er enige om, at dette udgør markedsstandarden.
- 668 Henset til disse omstændigheder bestemmer Retten, at der ved fastsættelsen af bødens størrelse skal tages hensyn til den værdi af Crédit agricoles kontante indtjening, som Kommissionen lagde til grund i den anfægtede afgørelse.
- 669 Endvidere bemærkes, at det er ubestridt mellem parterne, at det ville føre til pålæggelse af en for afskrækkende bøde, hvis det udelukkende var den kontante indtjening, som blev anvendt som grundlag for beregningen af bøden. Parterne er derfor enige om, at den kontante indtjening må reduceres ved, at der anvendes en reduktionsfaktor.
- 670 I den anfægtede afgørelse anvendte Kommissionen en ensartet reduktionsfaktor på 98,849%.
- 671 Hvad fastsættelsen af denne reduktionsfaktor angår bemærkes, at den er resultatet af en kompleks vurdering, hvori flere elementer er afspejlet, bl.a. den udligning, som er en fast bestanddel af handelen med derivater i almindelighed, og de særlige forhold i forbindelse med udligningen for sådanne produkter, herunder navnlig eurorentederivater. Der er således tale om en tilnærmelsesvis fastsættelse af en konstrueret værdi. Der findes derfor pr. definition ikke kun én mulig reduktionsfaktor, hvilket i øvrigt bekræftes af, at sagsøgerne selv i deres skriftlige indlæg har fremført flere forskellige reduktionsfaktorer.
- 672 Således fremgår det f.eks. af en undersøgelse, der er vedlagt stævningen som bilag, at en alternativ reduktionsfaktor på 99,849% »ligeledes kunne være berettiget«. Endvidere har sagsøgerne inden for rammerne af en anden undersøgelse, der er vedlagt som bilag til anmodningen om tilpasning af påstandene, foreslået en række forskellige alternative reduktionsfaktorer, som er beregnet på hver

sin måde, og som varierer fra 99,54% til 99,90%. Retten finder imidlertid – idet det er ufornuddent at tage stilling til bevisværdien af de nævnte undersøgelser eller til, om de af sagsøgerne foreslåede metoder til beregning af disse alternative reduktionsfaktorer er velbegrundede – at anvendelsen af sådanne meget høje, eller endog uforholdsmæssige, alternative reduktionsfaktorer kan fratage sanktionen dens betydning ved at gøre den ubetydelig og derved tilsidesætte nødvendigheden af at sikre bøden en tilstrækkeligt afskrækkende karakter. Anvendelsen af alternative reduktionsfaktorer som de af sagsøgerne foreslåede ville således føre til, at der blev pålagt en bøde, der hverken afspejlede overtrædelsens økonomiske betydning eller Crédit agricoles relative betydning i overtrædelsen.

- 673 Under alle omstændigheder er det dels ubestridt mellem parterne, at reduktionsfaktoren er på mindst 98,849%. Dels bemærkes, at fastsættelsen af en bøde som led i udøvelsen af Rettens fulde prøvelsesret ikke udgør en præcis matematisk operation.
- 674 Hvad for det andet angår overtrædelsens grovhed finder Retten det passende at tage hensyn til overtrædelsens art, dens geografiske udstrækning og spørgsmålet om, hvorvidt overtrædelsen blev udmøntet i praksis eller ej.
- 675 Med hensyn til overtrædelsens art anses den omhandlede adfærd på grund af sin art for at være blandt de mest alvorlige konkurrencebegrænsninger, eftersom den vedrørte faktorer, der er relevante for fastsættelsen af priserne på eurorentederivater. Endvidere bemærkes, at den omhandlede praksis er særligt alvorlig og skadelig, fordi den ikke blot kan fordreje konkurrencen på markedet for eurorentederivater, men også mere generelt undergrave tilliden til banksystemet og finansmarkederne som helhed og deres troværdighed.
- 676 Således som Kommissionen anførte i 721. betragtning til den anfægtede afgørelse, og således som sagsøgerne ikke har bestridt, finder de relevante benchmarks, der afspejles i prisfastsættelsen for eurorentederivater, anvendelse for alle deltagere på markedet for eurorentederivater. Da de pågældende satser er baseret på euroen, er de desuden af afgørende betydning for harmoniseringen af de finansielle betingelser i det indre marked og for bankvirksomhed i medlemsstaterne.
- 677 Hvad overtrædelsens geografiske udstrækning angår omfattede kartellet, således som det fremgår af 47. og 721. betragtning til den anfægtede afgørelse, i det mindste hele EØS, hvorfor den omhandlede adfærd kunne påvirke bankvirksomheden i samtlige medlemsstater.
- 678 Det skal ligeledes tages i betragtning, at Crédit agricoles børsrådgivere erkendte at have udført den adfærd, der blev aftalt med Barclays rådgiver, ved at kontakte de indberetningsansvarlige i deres bank (jf. præmis 641 ovenfor).
- 679 For det tredje skal der tages hensyn til varigheden af sagsøgernes deltagelse i overtrædelsen, således som den fremgår af den anfægtede afgørelse; den er ikke blevet bestridt af sagsøgerne og påvirkes ikke af konklusionen i præmis 426 ovenfor vedrørende Crédit agricoles deltagelse i den omhandlede samlede overtrædelse.
- 680 Hvad dernæst angår formildende omstændigheder konstaterer Retten, at Crédit agricole spillede en mindre betydningsfuld rolle i overtrædelsen end hovedaktørerne, navnlig bank D og bank A. På samme måde var intensiteten af de kontakter, hvori Crédit agricoles børsrådgivere deltog, mindre set i forhold til førnævnte hovedaktører. Endvidere er det ikke godtgjort, at Crédit

agricole havde kendskab til eller med rimelighed kunne have antaget, at andre banker deltog i udvekslinger om hensigter om og strategier for prisfastsættelse, som ikke fandt sted med henblik på manipulation af rentesatserne.

- 681 Det forholder sig ikke desto mindre således, at Crédit agricoles deltagelse i den ulovlige adfærd var forsætlig, og at sagsøgerne ikke har godtgjort, at de i det foreliggende tilfælde bør indrømmes den formildende omstændighed, som uagtsomhed udgør. Endvidere kendetegnes den omhandlede adfærd, således som det fremgår af præmis 675 ovenfor, af en større grovhed. De formildende omstændigheder, som Crédit agricoles mindre intense deltagelse i den omhandlede overtrædelse og mindre betydningsfulde rolle i den i forhold til hovedaktørerne, kan følgelig kun have en marginal indvirkning på bødens endelige størrelse.
- 682 Endelig tages der for det tredje med den af Retten fastsatte bøde behørigt hensyn til nødvendigheden af at pålægge Crédit agricole en bøde af en afskrækkende størrelse i overensstemmelse med de principper, hvortil der henvises i præmis 618-624 ovenfor.
- 683 På baggrund af ovenstående betragtninger i det hele finder Retten det efter omstændighederne i sagen rimeligt, henset til princippet om individuelle straffe og sanktionens proportionalitet, at bøden fastsættes til 110 000 000 EUR, for hvilken bøde Crédit agricole SA og CACIB hæfter solidarisk.

[udelades]

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Tiende Udvidede Afdeling):

- 1) Artikel 2, litra a), i Kommissionens afgørelse C(2016) 8530 final af 7. december 2016 om en procedure i henhold til artikel 101 TEUF og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39914 – Rentederivater i euro (EIRD)) annulleres.
- 2) Bøden, for hvilken Crédit agricole SA og Crédit agricole Corporate and Investment Bank hæfter solidarisk, fastsættes til 110 000 000 EUR.
- 3) I øvrigt frifindes Europa-Kommissionen.
- 4) Hver part bærer sine egne omkostninger.

Papasavvas

Kornezov

Buttigieg

Kowalik-Bańczyk

Hesse

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. december 2023.

Underskrifter